

X9(44кр)300
П 68

ПРАВА ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ 2014

ДОПОВІДЬ ПРАВОЗАХИСНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

ПРАВА ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ – 2014

ДОПОВІДЬ
ПРАВОЗАХИСНИХ
ОРГАНІЗАЦІЙ

УКРАЇНСЬКА ГЕЛЬСІНСЬКА СПІЛКА З ПРАВ ЛЮДИНИ
ХАРКІВ
«ПРАВА ЛЮДИНИ»
2015

УДК 342.7.03(477)
ББК 67.9(4Укр)400.7
П68

При оформленні обкладинки використано
скульптуру Алекса Савранського «Нестерпна важкість прозріння»
(www.petik.com)

Художник-оформлювач
Борис Захаров

Загальне редагування:
Олег Мартиненко, Євген Захаров

Це видання друкується
за фінансової підтримки Уряду Швеції.
Погляди та інтерпретації, представлені у цій публікації,
не обов'язково відображають погляди Уряду Швеції

Ця публікація здійснена
за підтримки Фондації «Інститут Відкритого Суспільства»
у співпраці з Ініціативою Прав Людини Фондацій
«Відкритого Суспільства»

Права людини в Україні — 2014. Доповідь правозахисних організацій /
П68 За ред.: О. А. Мартиненка, Є. Ю. Захарова / Українська Гельсінська спілка з прав
людини. — Харків: ТОВ «Видавництво права людини», 2015. — 340 с.

ISBN 978-617-7266-28-9

У книзі розглядається стан з правами людини в Україні у 2014 р., досліджений різними правозахисними неурядовими організаціями та фахівцями у цій сфері. Кожен розділ книги містить аналіз порушень того чи іншого права в 2014 році. У доповіді також аналізується чинне законодавство, що сприяє порушенням прав і свобод, а також законопроекти, що можуть змінити ситуацію. За підсумками дослідження надаються рекомендації для усунення порушень прав людини та основоположних свобод і поліпшення ситуації в цілому.

УДК 342.7.03(477)
ББК 67.9(4Укр)400.7

ISBN 978-617-7266-28-9

© А. П. Бущенко, О. А. Мартиненко, упорядкування, 2015
© Українська Гельсінська спілка з прав людини, 2015
© Б. Є. Захаров, художнє оформлення, 2015

ЗМІСТ

ВІД УКЛАДАЧІВ.....	3
--------------------	---

Розділ І. ГРОМАДСЬКА ОЦІНКА ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В СФЕРІ ПРАВ ЛЮДИНИ

ПРАВА ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ В БЕРЕЗНІ-ЛИСТОПАДІ 2014 Р.: ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ.....	7
Загальний огляд.....	7
Дотримання особистих прав.....	11
Дотримання політичних прав і свобод.....	12
Дотримання громадянських прав і свобод.....	14
Дотримання рівності прав, прояви ксенофобії та нетерпимості.....	15
Права військовослужбовців.....	16
Дотримання економічних, соціальних та культурних прав.....	16
Дотримання законів щодо захисту прав людини.....	17
Ефективність діяльності державних органів та спеціалізованих інституцій, спрямована на захист прав людини та основоположних свобод.....	18
Пропозиції.....	19
ПОДІЇ ЄВРОМАЙДАНУ ТА ПРАВА ЛЮДИНИ.....	23
Причини протестного руху Євромайдан.....	23
Характеристика організованої владою системи переслідування учасників протесту.....	23
Дискримінаційні рішення держави, спрямовані на придушення протесту.....	26
Основні події в Києві під час Євромайдану.....	26
Розгін Майдану 30 листопада.....	27
Події 1 грудня на вул. Банковій.....	27
Спроба розгону Майдану в ніч з 10 на 11 грудня.....	28
Події 19-22 грудня на вул. Грушевського.....	29
Події 18 лютого.....	31
Штурм Майдану в ніч з 18 на 19 лютого та підпал Будинку профспілок.....	31
Масовий розстріл на Майдані 20 лютого.....	32
Переслідування «місцевих євромайданів» у регіонах.....	33
Висновки.....	34
Рекомендації.....	35

СИТУАЦІЯ В АР КРИМ ТА ПРАВА ЛЮДИНИ.....	36
Скорочення.....	36
Крим: окупація — загальний огляд.....	36
Крим: порушення статей 5 та 7 ЄКПЛ на окупованих територіях.	
Питання перегляду законності та обґрунтованості тримання під вартою.....	38
Крим: право на справедливий судовий розгляд.....	39
Крим: порушення права на повагу до приватного та сімейного життя.	
Порушення звичного укладу життя.....	41
Обмеження свободи висловлення думки та свободи мирних зібрань.....	42
Крим: заборона дискримінації.....	47
Крим: захист права власності.....	49
Крим: свобода пересування.....	51
Крим: примусове громадянство.	
Юридичні факти та документи,	
видані на їх підтвердження на окупованих територіях.....	54
Примусове громадянство.....	54
Юридичні факти та документи,	
видані на їх підтвердження на окупованих територіях.....	55
Рекомендації.....	56
ОЦІНКА ПОДІЙ В ЗОНІ АТО З ПОЗИЦІЙ ПРАВ ЛЮДИНИ.....	58
Введення в історію збройного конфлікту на Донбасі.....	58
Характеристика збройного конфлікту на Донбасі.....	60
Характеристика ситуації в зоні АТО з точки зору прав людини	
та міжнародного гуманітарного права.....	62
Встановлення системи насилля та терору	
проти мирного цивільного населення.....	64
Висновки.....	67
Рекомендації.....	67
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ.....	69
Рекомендації.....	79
УКРАЇНСЬКИЙ КОНСТИТУЦІЙНИЙ ПРОЦЕС У 2014 РОЦІ.....	80
Закон України «Про відновлення дії окремих положень Конституції України».....	80
Постанова Верховної Ради України	
«Про текст Конституції України в редакції 28 червня 1996 р.	
із змінами і доповненнями...».....	82
Попередні висновки і застереження.....	86
Продовження конституційного процесу за ініціативою Петра Порошенка.....	87
МВС УКРАЇНИ ТА ПРАВА ЛЮДИНИ.....	92
Рекомендації.....	97

I. ПРАВО НА ЖИТТЯ, ЗАХИСТ ВІД КАТУВАНЬ.....	101
1. Здійснення державою заходів щодо охорони життя осіб, що перебувають під її контролем.....	75
2. Застосування насильства з боку агентів держави.....	79
3. Здійснення державою загальних заходів щодо охорони життя.....	83
4. Обов'язок держави забезпечити ефективне розслідування позбавлення життя.....	87
5. Зникнення осіб.....	89
6. Рекомендації.....	90
1. Застосування насилля з боку державних агентів.....	101
1.1. Порушення прав людини працівниками ОВС України.....	101
1.2. Порушення прав людини в установах пенітенціарної служби України.....	103
1.3. Порушення прав людини в зоні АТО.....	104
1.4. Порушення прав людини у АР Крим.....	105
2. Здійснення державою охорони осіб, які перебувають під її контролем.....	106
2.1. Щодо ситуації в зоні АТО.....	108
2.2. Практика Європейського Суду.....	108
2.3. Обов'язок держави забезпечити ефективне розслідування.....	110
3. Рекомендації.....	115
II. ПРАВО НА СВОБОДУ: ПРАВОВІ ПІДСТАВИ ТА ПРАКТИКА ЗАТРИМАННЯ ОСОБИ	117
1. Статистика затримань та застосування тримання під вартою.....	117
2. Порушення закону в ході затримання осіб, підозрюваних у вчиненні злочину.....	119
3. Практика застосування законодавства щодо застосування запобіжних заходів у вигляді взяття під варту та продовження їх дії.....	120
4. Рішення Європейського суду з прав людини проти України за статтею 5 Конвенції.....	127
4.1. Безпідставне затримання та тримання під вартою.....	127
4.2. Незаконне поміщення у психіатричний заклад.....	128
4.3. Тривале тримання під вартою.....	129
4.4. Порушення права на судовий перегляд законності затримання в розумний строк.....	129
5. Порушення права на свободу під час процедур екстрадиції.....	130
6. Рекомендації Комітету проти катувань ООН.....	130
7. Адміністративне затримання і «доставляння» особи.....	131
8. Зміни до КПК та інших законодавчих актів в частині повноважень затримання осіб та взяття їх під варту.....	131
9. Затримання людей, які приймали участь в акціях протесту у січні-лютому 2014 року.....	133
10. Незаконні затримання осіб на сході України.....	133
11. Рекомендації.....	135

III. ПРАВО НА ДОСТУП ДО ПУБЛІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ.....	137
1. Недоліки законодавства.....	137
2. Пасивний доступ до публічної інформації.....	139
3. Активний доступ до публічної інформації.....	140
4. Рекомендації.....	141
IV. ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД: ОКРЕМІ АСПЕКТИ.....	142
1. Парламентський вплив на суди.....	142
2. Спроба зміцнити незалежність судової влади.....	143
3. Новий формат суддівського самоврядування.....	145
4. Очищення судової влади.....	146
5. Проблема Конституційного Суду.....	147
6. Проблеми правосуддя на окупованих територіях і в зоні АТО.....	148
7. Рекомендації.....	150
V. СВОБОДА ОБ'ЄДНАНЬ (АСОЦІАЦІЙ).....	151
1. Загальний огляд.....	151
2. Створення та діяльність об'єднань.....	153
3. Перевірки діяльності, тимчасова заборона видів діяльності та ліквідація громадських об'єднань.....	156
4. Рекомендації.....	159
VI. ПРАВО НА ПРИВАТНІСТЬ.....	161
1. Негласний обшук, зовнішнє спостереження, відеокамери в громадських місцях, прослуховування телефонів.....	161
2. Захист персональних даних та ідентифікаційні документи.....	164
3. Тілесний аспект права на приватність.....	167
4. Право на приватність в Автономній Республіці Крим.....	168
5. Рекомендації.....	169
VII. СВОБОДА ДУМКИ, СОВІСТІ ТА РЕЛІГІЇ.....	171
1. Загальний огляд.....	171
2. Свобода сповідувати релігію чи вірування.....	173
2.1. Організація й проведення релігійних мирних зібрань.....	173
2.2. Релігійна толерантність та міжцерковні конфлікти.....	175
2.3. Статус юридичної особи для релігійних організацій.....	176
3. Соціальна та благодійна діяльність релігійних організацій.....	178
4. Альтернативна (невійськова) служба.....	179
5. Діяльність священиків-капеланів у Збройних Силах України.....	180
6. Духовні навчальні заклади та релігійне виховання.....	181
7. Рекомендації.....	182
VIII. ЗАХИСТ ВІД ДИСКРИМІНАЦІЇ.....	185
Висновки.....	193
Рекомендації.....	194

IX. ОГЛЯД ДОТРИМАННЯ ПРАВА НА ВІЛЬНІ ВИБОРИ ТА УЧАСТЬ У РЕФЕРЕНДУМАХ У 2014 РОЦІ.....	195
1. Резюме.....	195
2. Вступ.....	195
3. Огляд виконання минулорічних вимог громадськості щодо зміни ситуації із дотриманням прав виборців.....	196
3.1. Вибори Президента.....	197
3.2. Місцеві вибори.....	199
3.3. Вибори народних депутатів.....	201
4. Псевдовибори та псевдореферендуми.....	203
4.1. Ситуація з референдумами.....	204
5. Рекомендації.....	204
X. ПРАВО ВЛАСНОСТІ.....	206
1. Загальний огляд.....	206
2. Гарантії права власності.....	207
2.1. Державна реєстрація прав власності на нерухоме майно.....	207
2.2. Гарантії судового захисту права власності.....	210
3. Невиконання рішень суддів, що захищають власність.....	212
4. Діяльність органів влади щодо обмеження права власності.....	215
5. Рекомендації.....	219
XI. СОЦІАЛЬНІ ТА ЕКОНОМІЧНІ ПРАВА.....	221
1. Загальний огляд.....	221
2. Право на достатній життєвий рівень.....	222
2.2. Якість і безпека харчових продуктів.....	224
2.3. Забезпечення належної якості води.....	225
3. Право на соціальний захист.....	231
4. Рекомендації.....	236
XII. ПРАВО НА ПРАЦЮ.....	238
1. Загальний огляд.....	238
2. Гарантування зайнятості.....	238
3. Забезпечення гідних умов праці.....	240
4. Забезпечення гарантій безпеки праці.....	244
5. Захист трудових прав працівників-мігрантів.....	246
6. Забезпечення прав професійних спілок.....	248
7. Рекомендації.....	250
XIII. ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я.....	251
1. Національна стратегія у сфері прав людини.....	252
2. Реформування системи охорони здоров'я.....	254
3. Початок реформ.....	257
4. Рекомендації.....	257

XIV. ДОТРИМАННЯ ПРАВА НА ЗДОРОВ'Я ПРЕДСТАВНИКІВ ВРАЗЛИВИХ ГРУП.....	259
1. Порухення прав людей, які є клієнтами програми замісної підтримувальної терапії (ЗПТ).....	259
1.1. Рекомендації до уряду України.....	262
2. Права людей, що належать до ЛГБТ-спільноти, в царині охорони здоров'я	262
3. Права людей, які потребують паліативної допомоги.....	263
4. Порухення прав паліативних хворих.....	264
5. Рекомендації.....	266
XV. ПОРУШЕННЯ ПРАВ ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ.....	268
1. Зауваження загального характеру.....	268
2. «Універсальний дизайн» та «доступність» в Україні.....	270
3. Право на працю.....	274
4. Право на освіту.....	276
5. Реабілітація людей з інвалідністю.....	279
6. Права людей, інвалідність яких пов'язана з подіями на Майдані.....	281
7. Допомога людям з інвалідністю, пов'язаним з зоною АТО.....	281
8. Рекомендації.....	285
XVI. ПРАВА ДИТИНИ.....	288
1. Захист прав дітей, які потребують захисту держави внаслідок збройного конфлікту.....	288
2. Законодавство щодо захисту прав дітей.....	290
3. Координація діяльності органів влади.....	293
4. Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини	295
5. Найкращі інтереси дитини.....	296
6. Рекомендації.....	297
XVII. ПРАВА ІНОЗЕМЦІВ ТА ОСІБ БЕЗ ГРОМАДЯНСТВА В УКРАЇНІ.....	299
1. Законотворчість та правозастосовна практика у 2014 році.....	299
2. Головні проблеми з правами іноземців та ОБГ в Україні.....	301
3. Затримання та ув'язнення іноземців та ОБГ.....	302
4. Права шукачів притулку.....	304
5. Висновки.....	307
XVIII. ПРАВА ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ.....	310
1. Деякі загальні проблеми.....	310
2. Соціальний захист військовослужбовців.....	313
3. Проблема корупції у збройних силах України.....	315
4. Рекомендації.....	318

XIX. ПРАВА В'ЯЗНІВ.....	319
1. Деякі загальні дані.....	319
2. Законодавство.....	319
3. Права засуджених наокупованих територіях.....	326
3.1. Окупований Крим.....	326
3.2. Окуповані території Луганської та Донецької областей: десятки тисяч заручників.....	327
4. Рекомендації.....	328